

Hatékonyabb-e a FIDIC szerződéses rendszer alkalmazása beruházási projektek megvalósítása során az ÁSZF (Általános Szerződési Feltételek) szerződéses rendszerhez képest, különös tekintettel a tisztességes szerződés követelményeire?

Ha az előnyökhöz mindig hozzászámítjuk a hátrányokat is, akkor bizhatunk vállalkozásaink sikeres megvalósításában

/Szun-Ce: A háború művészete/

Bevezető gondolatok:

Egy kis túlzással azt is lehet mondani, hogy az *előnyök és hátrányok* együttes mérlegelésének gondolatával, a hadvezér, író, filozófus Szun-Ce idézett gondolata „letette” a kockázatelemzés alapját már az idősámításunk előtti időkben. Napjaink hazai beruházóit, megrendelőit is komoly dilemma elé állíthatja azon előnyök és hátrányok mérlegelése, milyen szerződéses rendszert alkalmazzanak különböző, kivitelezési projektjeik megvalósításához, legyen szó akár piaci, illetve közbeszerzési eljárásról. A gyakorlatban számos intézményi beruházó, megrendelő rendelkezik a Polgári törvénykönyv (továbbiakban: Ptk.) 6:77§.(1)bek. szerinti Általános Szerződési Feltétellel (továbbiakban: ÁSZF), amelyet annak érdekében dolgoztak ki, hogy a piaci, vagy közbeszerzési eljárásokban alkalmazzanak. Jelen publikációban a szerző arra vállalkozik, hogy nem tudományos részletességgel, hanem alapvetően gondolatébresztő jelleggel, de a szakmaiságot nem mellőzve, objektíven és röviden elemezze azt a kérdést az *előnyök és hátrányok* együttes vizsgálatával, hogy *Hatékonyabb-e a FIDIC szerződéses rendszer alkalmazása beruházási projektek megvalósítása során az ÁSZF (Általános Szerződési Feltételek) szerződéses rendszerhez képest, különös tekintettel a tisztességes szerződés követelményeire?*

A feltett kérdést a szerző jogi, joggazdaságtani, jogi kockázatelemzési szempontból vizsgálja, különös tekintettel arra, hogy mind megrendelői, beruházói, mind pedig vállalkozói szinten negatív sztereotípiák tapasztalhatók Magyarországon a FIDIC szerződéses rendszer alkalmazásával kapcsolatban. Vitathatatlan tény, hogy a beruházás és kivitelezés központi eleme maga a szerződés, amelynek fontosságára már egy húsz évvel ezelőtti *kockázatmenedzsment* témájú német tanulmány is felhívta a figyelmet.

„Egy rossz szerződés rossz szerződés is marad. Nincs olyan professzionális kivitelezési menedzsment, ami például a kalkulációs hibákat vagy a szerződés megvalósuló kockázatait (építési terület kockázatai, kivitelezhetetlenül szoros kötbérhez kötött határidő) ki tudná küszöbölni.” [1] (Horsch Rainer: Umsetzung eines RisikoManagementSystems, in: Baumarkt und Bauwirtschaft, 7. szám Bauverlag BV Gmbh, Gütersloh, 2002. 30. oldal.)

Ennek megfelelően egyáltalán nem mindegy, hogy milyen *szerződéses rendszer* szerinti megállapodást alkalmaznak a beruházók, megrendelők egy projekt megvalósítása során. Érdekes néhány gondolatot szentelni annak, hogy a vonatkozó joggazdasági szakirodalom [2] szerint milyen szempontokat kell szem előtt tartani, amikor a projekt tervezési ciklusában a beruházó/megrendelő arról dönt, milyen szerződési rendszert kíván alkalmazni.

Mivel a *hatékonyságnak* a projektre irányadó szerződéses rendszer kiválasztásánál is kiemelkedő jelentősége van, ezért törekedni kell arra, hogy az adott projekt cél elérése *alacsonyabb költség* mellett legyen lehetséges, azaz a választott szerződéses rendszer *könnyen megismerhető, átlátható és alkalmazható, adaptálható* legyen. A gazdasági hatékonyság szempontjából a *kockázat elosztását* úgy kell meghatározni, hogy a jövőbeli szerződések minél hatékonyabb viselkedésre ösztönözzenek, ezért fontos a *jogi kockázatelemzés* is a projekttervezési fázisban. Joggazdaságtani alaptétel, hogy arra a félre célszerű telepíteni az adott kockázatot, amelyik alacsonyabb költséggel viselheti, ennek feltétele, hogy ez a fél a másik félnél több információval rendelkezzen a beszerzési lehetőségekről, engedélyezési eljárásról stb.

Azt is ki kell hangsúlyozni, hogy minél kevesebb feltételről kell megállapodni, annál kisebb a szerződéskötési folyamat költsége, fontos az ún. *tranzakciós költség* minimalizálása is *hatékony irányadó szabályok*, például FIDIC, és a szerződésekre vonatkozó, *kötelező érvényű* (kógens) és *eltérést engedő* (diszpozitív) Ptk. (2013.évi V. tv., továbbiakban Ptk.) rendelkezések alkalmazásával. A beruházó/megrendelő részéről cél a *legjobb lehetőség választása*, mint racionális döntés, a kérdés az, hogy melyik a jobb lehetőség, egy saját ÁSZF-re alapuló vagy egy FIDIC szerződéses forma.

A bevezető gondolatok zárásaként meg kell említeni, hogy a jelen publikáció és a témaelemzés elkészítésekor a szerző figyelembe vette a FIDIC magyarországi szervezete, a Magyar Tanácsadó Mérnökök és Építések Szövetsége (továbbiakban: TMSZ) Felügyelő Bizottság Elnökének, Dr. György Pálnak a publikáció témavázlatához fűzött gondolatait, többek között az alábbiakat:

*„Szerintem a FIDIC szerződéses rendszer alkalmazása a szerződő felek közötti **kiegyensúlyozott együttműködést és a viták objektív alapú rendezését biztosítja**, pontos szabályok szerinti eljárásrenddel és szereplőkkel, egyik fél számára sem biztosít beépített előnyt és így az erőfölénnyel való visszaélés lehetőségét, a különböző szerződéstípusokhoz kidolgozott szabályok és eljárásrendek alapján.”*

Első lépésként célszerű megvizsgálni, hogy milyen kötelező jellegű szabályok alkalmazandók a kivitelezési tevékenység során és ezek megtalálhatók-e a FIDIC szerződéses rendszerben.

A 191/2009.(XI.15.) Korm.r. (ún. Kivitelezési Kódex, vagy Épkiv., továbbiakban: Épkiv.) kötelező jellegű előírásai alapján a fővállalkozási/generálkivitelezési/alvállalkozói szerződés főbb kötelező tartalmi elemei és ezek FIDIC megfelelői

Attól függetlenül, hogy a leendő beruházó/megrendelő milyen jogi megoldást választ, *egyedileg kidolgozott megállapodást* kíván-e kötni, vagy *ÁSZF-es szerződéses rendszert* akar-e alkalmazni, illetve a *FIDIC szerződéses rendszerét* szeretné használni, a kivitelezési tevékenységre vonatkozó, kötelező jellegű szabályokra tekintettel kell lennie.

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (a továbbiakban: Étv.) szerint a kivitelezési jellegű tevékenységekre, mint speciális jogszabály, a 191/2009.(XI.15.) Korm.r. (Épkiv.) rendelkezései az elsődlegesen irányadók. A Ptk., kifejezetten a „kivitelezési szerződés” szabályozására egyetlen paragrafust használ [3] azzal, hogy háttérszabályként, mint különös, vállalkozási jellegű szerződéstípusra a „vállalkozási szerződés” alapvetően diszpozitív rendelkezéseit rendeli. A Ptk. nem jelöli meg, hogy a kivitelezési tevékenység részletes szabályait milyen jogszabályok tartalmazzák, de a törvényt előkészítő Kodifikációs Bizottság tagjai által készített ún. „Nagykommentár” [4] hivatkozik a 191/2009.(XI.15.) Korm. rendeletre.

„A kivitelezési szerződésre külön jogszabályok – meghatározóan az Épkiv. – részletes rendelkezéseket tartalmaznak. Ezeket a rendelkezéseket az adott jogszabálynak – így az Épkiv. kormányrendeletnek – a saját maga által meghatározott hatálya alá tartozó körben – tehát nem a Ptk.-t általánosságban kiegészítő jelleggel – kell alkalmazni.”

Az Épkiv. pedig közvetlenül szabályozza a Ptk. háttérszabály jellegét [5]. A fentiek alapján kimondhatjuk, hogy az Épkiv. *eltérést nem engedő*, kógens módon szabályoz kérdésköröket, amelyeket *kötelező* jelleggel kell figyelembe venni a kivitelezési tevékenységre irányuló szerződések megkötésénél. Ennek megfelelően az Épkiv. *tárgyi hatálya* (1.§.) alá tartozó kérdésekben (pl. kivitelezési szerződés formája, tartalma, kit terhel az engedélyek beszerzésének kötelezettsége, műszaki átadás-átvétel szabályai) az Épkiv. szabályai megelőzik a Ptk., alapvetően eltérést engedő szabályait és ezektől a felek nem térhetnek el. Nézzük azokat a kötelező szerződési elemeket, amelyekről a Kivitelezési Kódex (továbbiakban: Kódex) alapján a feleknek rendelkezniük kell, és hogy ezek megtalálhatók-e a FIDIC szerződéses rendszerben.

Az Épkiv. 3.§.(2)-(10)bek. tartalmazza a kivitelezési tevékenységre irányuló szerződés *kötelező tartalmi elemeinek* felsorolását. Az értelemszerű, szerződésenként változó tartalmi elemek mellett, mint a

felek megnevezése, a munkaterület megjelölése stb. vannak olyanok, amelyek speciálisak, mint amilyen például, az építető/megrendelő kifejezett nyilatkozata arról, hogy a kivitelezési tevékenység ellenértékével teljes mértékben rendelkezik. Továbbá a *többletmunka és pótmunka* elszámolási szabályok rögzítése és ezzel kapcsolatosan a *tartalékkeret* kérdése. A *többletmunka és pótmunka* elszámolási szabályok, valamint a *tartalékkeret* kérdései azért különösen érdekesek FIDIC szempontból, mert a FIDIC szerződéses rendszer kifejezetten nem tartalmazza ezeket, viszont sokkal alaposabban fogalmazza meg e fogalmak gyakorlati megfeleltetését. Ezeken felül, azonban a FIDIC szerződéses rendszer gyakorlatilag tartalmazza a jogszabály által előírt szerződéses jogokat és kötelezettségeket, ezért ezen „minta” megállapodási feltételek alkalmazhatók, mind piaci alapú, mind pedig közbeszerzési projektek kivitelezésénél. Attól függetlenül, hogy melyik FIDIC „Könyv” alkalmazásának lehetősége merül fel, az alábbi témák szabályozása megtalálható bennük.

- organizációs kötelezettség, munkaterület biztosítási kötelezettség,
- megrendelő képviselőjének jogai és kötelezettségei (pl. műszaki ellenőr),
- szavatossági (jótállási) feltételek,
- előre nem látható többletmunka (amely lehet az Épkiv. és a Ptk. szerinti többletmunka, illetve pótmunka),
- megvalósulási tervek,
- késedelmi kötbér,
- munka felfüggesztése,
- műszaki átadás-átvétel,
- szerződéses ár (átalányár, tételes elszámolás)
- felmondás
- felmerülő viták rendezése

A fentiek alapján látható, hogy a FIDIC szerződéses rendszer alapvetően megfelel a kivitelezési tevékenységre vonatkozó, kötelező jogszabályi előírásoknak, ezért ezeket nem kell külön kidolgoznia a beruházónak, megrendelőnek, elegendő csak *megfelelő módon adaptálnia*.

A FIDIC szerződéses rendszer jellege

A FIDIC (Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils – Tanácsadó Mérnökök Nemzetközi Szövetsége) szerződéses rendszer jellegének vizsgálatát érdemes kezdeni azokkal az alapvető tévhitekkel, amelyek miatt a beruházók/megrendelők bizalmatlanul tekintenek a FIDIC szerződéses rendszerre. Dr. Gálík Gabriella ügyvéd 2015-ös publikációjában [6] az alábbiakban foglalta össze az öt, leginkább hangoztatott tévhitet:

- nincs az adott projektre illő szerződés,
- a FIDIC nem harmonizált a magyar joggal,
- a FIDIC szerinti struktúra fenntartása nagyon drága,
- a FIDIC túl bonyolult,
- a FIDIC-et a piaci szereplők nem ismerik.

Alapvetően egyetértve a hivatkozott cikk szerzőjével levezethető, hogy a fenti sztereotípek tételesen cáfolhatók. Ugyanis mindig található az adott projektre alapvetően illő FIDIC szerződés minta, pont ezt a célt szolgálja a FIDIC „Narancs Könyv” [7], FIDIC „Sárga Könyv” [8], FIDIC „új Piros Könyv” [9], FIDIC „Ezüst Könyv” [10], FIDIC „Zöld Könyv” [11] és a többi FIDIC szerződésminta. A FIDIC szerződésminták nemzetközi együttműködés keretében kidolgozott olyan szerződési keretek, amelyek úgy készültek, hogy jogrendszerétől függetlenül alkalmazhatók legyenek. Tény az, hogy a jogrendszerétől független jellegre tekintettel szükséges az adott FIDIC szerződésminta „finomhangolása” a „Különös Feltételek” alkalmazásával a magyar joggal, tekintettel a vonatkozó, kötelező érvényű jogszabályokra /például az Épkiv., azaz a 191/2009.(XI.15.) Korm.r./, valamint a Ptk. kógens és dispozitív előírásaira és természetesen az adott ügylet jellege által determinált felek akaratára. Ez azonban semmivel nem bonyolultabb, mint egy egyedi vagy ÁSZF alapú szerződés kidolgozása. A FIDIC mintákban szereplő mérnök és döntőbizottság igénybevétele, szemben a közvélekedéssel nem

drágább, de hatékonyabb lehet, mint egy felek közötti jogvita a rendes, állami bíróságok előtt. Mind a mérnök, mind pedig a döntőbizottság tanácsadói funkciói hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a viták még a peren kívüli vitarendezési eljárás során megoldódjanak, ezzel biztosítva a költségghatékony és szakmailag megalapozott konfliktus rendezést. A FIDIC szerződéses rendszer nem bonyolultabb, mint egy ÁSZF szerződéses rendszer, sőt az ÁSZF-el szemben számos előnnyel jár a FIDIC minták használata, ahogyan arról a későbbiekben részletesebb szó lesz. Végül, ami az utolsó, ötödik tévhitet illeti, kiemelendő, hogy a FIDIC szerződéses feltételek széles körben előre megismerhetők, publikusak, jobban, mint például egy beruházói, megrendelői egyedi ÁSZF, persze ehhez szükséges a megismerés szándéka is. Ennek megfelelően, az *információs asszimetria* problémája kevésbé jelentkezik a FIDIC szerződéses rendszer használata során, mint egy ÁSZF alkalmazása során.

A fentiek felül azt is szükséges kiemelni, hogy a FIDIC szerződéses szabályrendszere törekszik a felek közötti *ex ante* kockázatok racionális megosztására és az ezzel járó tranzakciós költségek előre kalkulálására szerződésszegés esetén. Ez egy *kiegyensúlyozott, kiszámítható együttműködést* tehet lehetővé a szerződéses partnerek között. A FIDIC szerződéses rendszer ugyanolyan szokványnak tekinthető, mint például a nemzetközi kereskedelemben alkalmazott ICC INCOTERMS feltételek, azonban több annál. Ameddig az ICC INCOTERMS paritások csak az adott ügylet alapvető lényegét határozzák meg a kockázatok megosztásával, mondjuk az EXW paritás alkalmazásánál, addig a FIDIC szerződéses rendszer egy részletes és *alkalmazható mintát* ad az adott kivitelezési tevékenység teljes folyamatára.

Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a *szerződésminta nem azonos az ÁSZF-el*, ez a lényeges különbségtétel egyértelmű a vonatkozó felsőbbirósági gyakorlat alapján is. Például a Győri Ítéltábla 2012-ben meghozott ítélete [12] a következőket tartalmazza.

„Ha a szerződésmintát ajánló féllel szerződő feleknek fennállt a reális lehetőségük arra, hogy a kikötések tartalmát érdemi megfontolás tárgyává tegyék, attól eltérjenek, és ez irányú igényük esetén mód volt az előre megfogalmazott szerződési feltételek megfelelő módosítására, a támadott szerződéses kikötések egyedileg kialakítottak, megtárgyaltak tekintendők, erre figyelemmel nem minősíthetők általános szerződési feltételeknek.”

Mivel a *FIDIC használata szerződésminták és nem ÁSZF alkalmazását jelenti*, ezért a vonatkozó Ptk. szabályok alapján – amelyekről a későbbiekben szó lesz – nem kell megfelelnie egy sor, kötelező jellegű törvényi előírásnak, mondjuk, nem kell külön figyelemfelhívás azért, mert az adott szerződési kitétel eltér a szokásos üzletági gyakorlattól, a Ptk. szabályaitól, vagy a felek korábbi szerződéses gyakorlatától. A Ptk. alapvetően *eltérést engedő (diszpozitív)* szerződési szabályai alapján a FIDIC alkalmazható a speciális közbeszerzési ügyletekben is, hiszen a *FIDIC szerződési szabályok is ugyanígy eltérést engedők, mint a Ptk. szabályok*. Ezt igazolja az adott FIDIC „Könyv” esetében a FIDIC Általános és Különös Feltételek viszonya, de figyelni kell arra, hogy az Általános Feltételek felek általi korrekciója esetén ne legyen ellentmondás az adott Általános és Különös Feltétel között, mert különben a Ptk. alapján semmis, érvénytelen lehet az adott kikötés. Amennyiben tehát a felek el kívánnak térni az adott FIDIC „Könyv” Általános Feltételeitől, kellő körültekintéssel kell eljárniuk, amely kellő körültekintést sokan alaptalanul „bonyolultnak” tartják, azonban ez a „bonyolultság” sokkal egyszerűbb, mint a Ptk. ÁSZF szabályainak való megfelelés.

Megjegyzendő, hogy a FIDIC szerződéses rendszer részletes elemzése jelentősen meghaladná a jelen publikáció tartalmi kereteit, ezért a szerző csak a jelzett problémakör rövid ismertetésére vállalkozott.

FIDIC-ben rendezett, de a Kivitelezési Kódexben és a Ptk.-ban nem szabályozott főbb kérdéskörök

A FIDIC szerződéses rendszer alkalmazásának megfontolásakor tekintettel kell lenni azokra a kivitelezési tevékenységgel kapcsolatos szabályozási témakörökre is, amelyek *nem találhatóak meg* sem a Kivitelezési Kódexben, sem pedig a Ptk.-ban, illetve amelyek *eltérnek* a Ptk. eltérést engedő szabályaitól. Ezek a hivatkozott szabályozási kérdéskörök olyan, a kivitelezési gyakorlatban rendszeresen elő-

forduló problémák, amelyek megfelelő módon történő szerződéses rögzítése *jelentős vitákat előzhet meg* a felek között. Csak címszavakban, ezek az alábbiak:

- „többszereplős” szerződési konstrukció lehetősége (konzorcium szabályozása),
- „vis maior” esetkörének kifejezett szabályozása,
- konkrét szerződéses árkorrekciós képlet szabályozása,
- kötelező írásbeli kommunikáció előírása,
- minőségbiztosítási előírások,
- ütemterv készítési kötelezettség,
- környezetvédelmi szabályok,
- építési helyszín biztonsági szabályok,
- szabadalmi jogok,
- teljes eredménykötelelem átadási tilalom alvállalkozó bevonása esetén,
- kijelölt alvállalkozó státusza,
- teljesítés joghatásának kizárása megrendelő általi birtokba/használatba vétel esetén,
- felek közötti kockázatmegosztás,
- felelősségbiztosítási kötelezettség,
- vállalkozói igények érvényesítésének az általános elévülési időtől jelentősen eltérő, 28 napos jogvesztő határideje (pl. pótmunka igénynél),
- döntőbizottsági vitarendezés és ezzel a hosszadalmas peres eljárások elkerülésének szabályozott lehetősége.

A fenti felsorolásból különösen kiemelendők, a *vis maior* szabályozás, az *árkorrekciós* képlet, a *teljes eredménykötelelem átadási tilalom* alvállalkozó bevonása esetén, a *teljesítés joghatásának kizárása megrendelő általi birtokbavétel* esetén, a *vállalkozói igények érvényesítésének érvényesítési határideje*, és végül a *döntőbizottsági vitarendezés*.

Az elháríthatatlan erőhatalom, azaz a *vis maior* kérdése – COVID 19-el és az orosz-ukrán háborúval terhelt gazdasági és társadalmi környezetben – kiemelten fontos. Ugyanis a magyar polgári jog „nem ismeri” a *vis maior* tételes szabályozását, kizárólag csak a bírói gyakorlatból lehet ennek jellegére következtetni. Ezért a FIDIC szerződéses rendszer jelentős segítséget nyújt a feleknek azzal, hogy „alapszinten” kínál *vis maior* szabályozást, amelyet a felek közösen bővíthetnek (például gazdasági *vis maior* eseményeket is meghatározhatnak stb.).

Az *árkorrekciós* képlet is különösen aktuális a beszerzési és egyéb nehézségeket okozó COVID-19-el és az orosz-ukrán háborúval terhelt jelenlegi gazdasági környezetben. Ennek célja, hogy jelentősen csökkentve a beruházó, megrendelő, valamint kivitelező közötti díjvitákat, már a szerződés megkötésekor előre szabályozza az indokolt árkorrekció lehetőségét. Megemlítendő, hogy a FIDIC „Könyvekben” található árkorrekciós képletet „vette át” az ÉVOSZ (Építési Vállalkozók Országos Szakszövetsége) által 2022.05.16.-án közzétett [13], és a Pénzügyminisztérium által jóváhagyott ajánlásában foglalt árkorrekciós módszer és képlet, azzal a különbséggel, hogy az ÉVOSZ árindexálás *csak az alapanyagok, építési termékek költségváltozására* alkalmazható, szemben a FIDIC-es szabályozással, amely az *egyéb költségvetési költségtényező*t (pl. szakági részlettervezés, építéshely irányítási költség stb.) is korrigálhatóvá teszi. Mellőzve az ÉVOSZ árindexálási képletét és ennek összehasonlítását a FIDIC „Könyvek” árkorrekciós képletével, kihangsúlyozandó, hogy alapvető eltérés az ÉVOSZ és a FIDIC metodika között, hogy a *szerződéses ellenérték nem módosítható részének és mértékének* meghatározását az *ÉVOSZ az ajánlatkérő/megrendelő hatáskörébe* utalja (amely közbeszerzések esetén elfogadható), ezzel szemben a FIDIC az „Ajánlati Nyilatkozat Függelékében meghatározott állandó együtttható”-ról beszél, és ezzel a *vállalkozói ajánlatának részének tekinti*. (A Közbeszerzési Tanács 2022.06.15.-i döntésével elfogadta az ÉVOSZ árindexálási képletet és beépítette vonatkozó útmutatójába.) Ezek az események is igazolják, hogy a FIDIC által már sokkal korábban kidolgozott *árkorrekciós képlet* és maga az *árkorrekció lehetőségének* szerződési feltételként való rögzítése egy előremutató lépés volt.

A teljes eredménykötelem átadási tilalom alvállalkozó bevonása esetén a tisztességes vállalás, a nyereszkedés lehetőségének kizárását szolgálja, elkerülendő, hogy az adott kivitelező az elvégzendő feladatok „leosztásával” mentesülhessen az eredménykötelemben történő aktív részvétel kötelezettsége alól.

A teljesítés joghatásának kizárása megrendelő általi birtokbavétel esetén kétségtelenül nincs összhangban a Ptk.6:247.§.(4) bek-el, amely a teljesítés joghatását fűzi ahhoz, ha a megrendelő formális átadás-átvételi eljárás lefolytatása nélkül birtokba veszi az elkészült projektet. A FIDIC szerinti szabályozás viszont jelentősen csökkenti a felek közötti jogvita lehetőségét azzal, hogy csak formális átadás-átvételi eljárás lefolytatásához fűzi a teljesítés joghatását. Ez a koncepció egyébként teljes összhangban van a Kivitelezési Kódex kötelező jellegű szabályozásával [14], amely szerint a feleknek formális műszaki átadás-átvételi eljárást kell lefolytatniuk, tehát nem elégséges a megrendelői részről tanúsított „hallgatolagos” átvétel, amely birtokbavétellel valósul meg.

A vállalkozói igények érvényesítési határideje jelentősen rövidebb a FIDIC szerződéses rendszerében, mint a Ptk. szerinti, elévülési jellegű öt év. Például a Sárga Könyv Általános Feltételei (ÁF) 20.1. pontja 28 napos igénybejelentési határidőt határoz meg annak érdekében, hogy minél kevesebb ideig álljon fenn a felek között jogbizonytalanság arra nézve, hogy mi tekinthető a vállalkozói díj végleges összegének (tekintettel például a pótmunkákra stb.). Korábban a joggyakorlatban és a bírói gyakorlatban nem volt egyértelmű [15], hogy elévülési, vagy jogvesztő jellegű-e a hivatkozott igénybejelentési határidő, de az utóbbi években már ezzel kapcsolatosan egyöntetűnek tekinthető, mind a választottbírói, mind pedig a rendes bírósági gyakorlat, jogvesztő az igénybejelentési határidő. Például a Győri Ítéltábla [16] egy 2018-as döntésének indokolásában az alábbiakat fogalmazza meg a FIDIC szerződéses rendszerével és a vállalkozói igényérvényesítés határidejével kapcsolatosan.

„...A felek által megkötött szerződés Általános Feltételeként alkalmazott FIDIC Sárga Könyv több évtizede kialakult és alkalmazott szerződési mechanizmust jelent, mely jellemzően a kockázat- megosztáson alapul. Lényege: világos eljárási védelmet nyújtson a feleknek az egyes kockázatokkal szemben. Eszerint a vállalkozó a szerződés megkötésekor az abban kikötött díjban figyelembe nem vett költségeit csak meghatározott eljárási rendben érvényesítheti a megrendelővel szemben.....a perbeli felek az Általános Feltételekkel és Különleges Feltételekkel kiegészített építési szerződésükben részletesen meghatározhatták a követelés bejelentése (részletezése) határidejét (ÁF. 20. 1.);....”

Ami a döntőbizottsági vitarendezést illeti, ennek lehetősége különösen fontos abban a magyar jogszabályi környezetben, amikor a 2018-ban hatályba lépett, a rendes bírósági eljárásokra irányadó, első sorban formalizált, a korábbinál bonyolultabb és nem a gazdasági szereplők érdekeinek megfelelő (gyorsaság, költséghatékonyság stb.) eljárásjogi szabályok [17] várnak azokra, akik nem veszik igénybe a peren kívüli vitarendezés formalizált lehetőségét, illetve nem választottbíróiságot kötnek a jogvita rendezésére. A Döntőbizottság által hozott határozat nem véglegesen dönti el az adott vitát, nem olyan, mintha választottbíróiság hozta volna, nem feltétlenül kötelező elfogadnia ezt a feleknek, de az adott problémával kapcsolatosan olyan szakmai döntést, iránymutatást tartalmaz, amely segíti a feleket a peren kívüli jogvita rendezésében.

Az ÁSZF szerződési rendszer jellemzői és Ptk. szerinti alkalmazási feltételei, valamint a tisztességes szerződés (fair contract) kérdése

A vonatkozó és irányadónak tekintendő, rendes, illetve választottbírói bírói gyakorlat szerint a FIDIC szerződéses rendszer alkalmazása nem minősül ÁSZF alkalmazásnak, hanem csak szerződési minta alkalmazásának, ezért nem vonatkoznak rá a Ptk. szerinti, jelentős jogszabályi többletfeltételek. Szükséges röviden áttekinteni, hogy a hatályos Ptk. alapján mit is tekinthetünk ÁSZF-nek. Előtte azonban fontos tisztázni, hogy a hatályos Ptk. szerződéses rendszere alapvetően az ún. egyedileg meg tárgyalta szerződések tekintetében került kidolgozásra (Ptk.6:58.§.-6:59.§.), ehhez képest az ÁSZF rendszer ún. atipikus szerződési rendszernek minősül.

A szerződéses szabadság elvének [18] korlátját jelentik az ÁSZF-re vonatkozó törvényi szabályok, amely szerint [19] egy ÁSZF csak akkor válik a szerződés tartalmává, ha

- ha alkalmazója *lehetővé tette*, hogy a másik fél annak tartalmát a szerződéskötést megelőzően *megismerje*,
- ha azt a másik fél *elfogadta*,
- *külön tájékoztatni kell* a másik felet arról az általános szerződési feltételről, amely *lényegesen eltér a jogszabályoktól vagy a szokásos szerződési gyakorlattól*, kivéve, ha megfelel a felek között kialakult gyakorlatnak,
- *külön tájékoztatni kell* a másik felet arról az általános szerződési feltételről is, amely *eltér a felek között korábban alkalmazott feltételtől*.

Az ÁSZF – szemben a FIDIC szerződésmintának minősülő szerződési rendszerével - csak *külön elfogadással* válik a szerződés tartalmává. A külön figyelemfelhívással kapcsolatosan meg kell említeni, hogy annak szükségessége olyan esetben merül fel, amikor a szerződésben csupán *utalás történik* az általános szerződési feltételekre, de ez a leggyakoribb megoldás az ÁSZF alkalmazásának [20]. A fenti törvényi feltételekből is látható, hogy az ÁSZF-el történő szerződéskötés meglehetősen bonyolult feladat. Ezzel szemben a FIDIC szerződésminták használata és azok egyediesítése ennél jelentősen egyszerűbb érdemi és adminisztrációs munkát igényel.

Milyen szerződési feltétel minősül Általános Szerződési Feltételnek (ÁSZF-nek) a hatályos Ptk. 6:77.§. (1)bek. megfogalmazása szerint?

- amelyet az alkalmazója több szerződés megkötése céljából,
- egyoldalúan,
- másik fél közreműködése nélkül,
- előre meghatározott,
- és amelyet a felek egyedileg nem tárgyaltak meg.

Szembevetendő, hogy az Általános Szerződési Feltételek (ÁSZF) alkalmazásánál nem érvényesül a hagyományos szerződéskötési mechanizmus, hiányzik az "*alkufolyamat*", mert az ÁSZF-et alkalmazó fél *egyoldalúan, a másik fél közreműködése és a feltételek egyedi megtárgyalása nélkül* készíti el ezeket. Fontos garanciális szabályt épít be a Ptk. azzal, hogy kimondja, az általános szerződési feltételt *alkalmazó felet* terheli annak bizonyítása, hogy a szerződési feltételt a *felek egyedileg megtárgyalták* [21]. Az ilyen szerződési feltételek *egyensúlytalan helyzetet idéznek elő*, és így *sértik a felek egyenjogúságának és mellérendeltségének az elvét*. Elvi határozatban mondta ki a Kúria [22], hogy az ÁSZF-ben pusztán annak rögzítése, hogy a másik fél elolvasta, akaratával egyezőnek nyilvánította a szerződésben, illetve annak mellékleteiben foglaltakat, nem jelenti azt, hogy ezek egyedileg megtárgyalt szerződési feltételeknek tekintendők, vagyis e nyilatkozat a bizonyítási terhet nem fordítja meg, nem hárítja azt az „elfogadó” másik félre.

Megjegyzendő, hogy a *tisztességtelen ÁSZF* szabályozása már a régi Ptk.-ban is az EU Tanács 93/13/EGK irányelvére épült. Ez az Irányelv *eredetileg csak a fogyasztókkal kötött szerződésekben* alkalmazott tisztességtelen feltételekre vonatkozik, ott azonban nem csupán az általános szerződési feltételekre, hanem az egyedileg meg nem tárgyalt valamennyi kikötésre alkalmazandó. A hazai jogalkotó azonban úgy ültette át az irányelvi rendelkezéseket a régi Ptk.-ba, majd a hatályos Ptk.-ba, hogy azok *minden tisztességtelen általános szerződési feltételre vonatkoznak*, függetlenül attól, hogy fogyasztói szerződésről van szó, vagy sem. Ennek megfelelően, egy tapasztalt generálkivitelező/fővállalkozó is hivatkozhat egy ÁSZF-el kapcsolatosan tisztességtelenségre ez a jogosultság *bármilyen jogalanyt* megillet, nemcsak a fogyasztói státusszal rendelkezőket.

Elvonatkoztatva az ÁSZF fogyasztóvédelmi vonatkozásaitól, az autonóm piaci szereplők közötti kontaktusok tekintetében az ÁSZF kérdése elválaszthatatlan az *ún. tisztességtelenségi tesztől*, ezért ki kell térni kicsit részletesebben a *tisztességes szerződés (fair contract)* kérdéskörére is. A jóhiszeműség és

tisztesség (bona fides) polgári jogi alapelve egy erkölcsi alapú, de jogilag is szabályozott *bizalmi elv*. Egyenlő kockázatmegosztást, valamint a jogok és kötelezettségek *kiegyenlítetttségét* jelenti. A vonatkozó kúriai, precedensképes bírósági gyakorlat [23] szerint a *tisztességes szerződés átlátható és arányos*. A tisztességes szerződést jogilag úgy is meg lehet fogalmazni, hogy minden olyan megállapodás annak minősül, amely megfelel a Ptk.1:3.§. alapelveinek, azaz *jóhiszemű és tisztességes*, valamint „kiállja” a Ptk.6:102.§. szerinti *tisztességtelenségi teszt* próbáját. A hatályos magyar polgári jog szerint akkor minősül egy megállapodás tisztességesnek, ha a szerződésben szabályozott jogokat és kötelezettségeket a jóhiszeműség és tisztesség alapelvei követelményének megfelelően, egyoldalúan és indokolatlanul egyik fél hátrányára sem állapít meg, illetve a jogok és kötelezettségek *világosan és érhetően* vannak megfogalmazva. A kivitelezési jellegű jogviszonyokban fontos tisztességi ismérv az *ésszerű határidők meghatározása, vállalása* is. Megjegyzendő, hogy a hatályos Ptk. tekintetében még nincs egységes bírói gyakorlat, és nem lehet tudni, hogy *kivitelezési jogviszonyoknál* pontosan mi ütközik egyértelműen a „*jóhiszeműség és tisztesség*” alapelvei követelményébe és mi az, ami a felek *önálló egyéni kockázatvállalása* körébe tartozik. Ez ugyanis jelenleg tényállásról tényállásra változhat.

A Kúria, a hatályos Ptk.-ban is tovább élő iránymutatása szerint [24] azt fejt ki, hogy *"a tisztességtelen szerződési kikötés, mint érvénytelenségi ok a szerződéses jogok és kötelezettségek egyensúlyát, a "szerződési igazságosságot" védi, tehát nem a szolgáltatás és ellenszolgáltatás értékegyensúlyának sérelmét, hanem a felek közötti egyenjogúság, a jogosultságok és kötelezettségek egyensúlyának a megbontását kívánja szankcionálni"*.

Ez a magyar Ptk. szerinti követelmény rendszer megegyezik a FIDIC szerződési rendszer koncepciójával, amely alapvetően a *jogok és kötelezettségek arányos allokációján és értékegyensúlyán* alapul. Ahogyan arról már szó volt róla, a FIDIC szerződéses rendszer a Ptk. szerint nem ÁSZF-nek, hanem *szerződésmintán alapuló egyedileg megtárgyalt szerződésnek* minősül. Ugyanis a FIDIC szerződésmintáit, nem valamelyik szerződő fél dolgozza ki egyoldalúan, hanem egy független nemzetközi szervezet, nemzetközi szerkesztőbizottsággal, amely minden „Könyvében” törekszik a feleket illető, illetve terhelő jogok és kötelezettségek egyensúlyára.

A FIDIC szerződéses rendszer és az Épkiv., valamint a Ptk. viszonya

A viszonyrendszer tekintetében a legfontosabb tényező, hogy a Ptk. alapvetően eltérést engedő szerződési szabályai alapján széles körű alkalmazási lehetőség nyílik a FIDIC szerződési minták alkalmazására, de az Épkiv.-ben szabályozott, kötelezően alkalmazandó szabályokkal együtt. A FIDIC szerződés rendszer – a Ptk. szerződési szabályainak többségéhez hasonlóan – *diszpozitív jellegű*, ezért az Általános Feltételek rendelkezései korlátozhatók, kizárhatók, más szabályokkal helyettesíthetők. Ahogyan korábban már volt róla szó, elkerülhetetlenül szükséges a nemzetközileg kidolgozott, „jogrendszer semleges” FIDIC szabályok magyar jogrendhez, Ptk.-hoz, valamint a felek akaratához „igazítása”, különösen közbeszerzési projekteknél (például a szavatossági jogok alkalmazásának eltérő feltételrendszere, vis maior szabályok alkalmazása, vállalkozói pótmunka igények bejelentési határidejének jellege és tartama, szerződésmódosítás stb. tekintetében). Azt is ki kell hangsúlyozni, hogy az Épkiv. *kógens*, a Ptk. szerződési joggal kapcsolatos, alapvetően *diszpozitív* és a FIDIC *eltérést engedő* szabályai különösebb nehézség nélkül jól összehangolhatók, alkalmazhatók az adott beruházási projekt sajátosságainak figyelembevételével.

Ebben a témakörben még szót kell ejteni arról is, ha a FIDIC szerződéses rendszert tekinthetjük *quasi szokványnak*, azaz a nemzetközi kivitelezési gyakorlat szokásainak írásbeli formájának, akkor ezzel együtt üzletági szokásnak is minősíthető-e a Ptk.6:63.§.(5)bek.-nek alkalmazásában. A hivatkozott Ptk. rendelkezés szerint üzletági szokás, az „*adott üzletágban a hasonló jellegű szerződés alanyai által széles körben ismert és rendszeresen alkalmazott szokás*”. Mivel a Ptk. tárgyi és személyi hatálya kizárólag Magyarország, ennek megfelelően az irreleváns, hogy külföldön és különösen az EU tagállamok tekintetében is jóval nagyobb mértékű a FIDIC rendszer ismertsége, elfogadottsága, alkalmazása, mint hazánkban. Az üzletági szokásra vonatkozó törvényi tényállás tekintetében kijelenthető, hogy a FIDIC rendszer – még ha széles körben ismertnek is tekinthető, ha nem is a pontos részletszabályok

tekintetében, hanem általánosságban – azonban széles körben alkalmazottnak nem tekinthető, ezért nem tartozik az üzleti szokások Ptk. fogalmába.

Kétségtelen, hogy főleg az EU forrásokból megvalósuló, elsősorban infrastrukturális beruházásoknál gyakorlat a FIDIC alkalmazása, de ez a gyakorlat jelenleg még nem tekinthető az építőipari üzletágban „széles körűnek”. Ennek ott van jelentősége, hogy külön kizárás hiányában, fő szabályként – az egyébként meglehetősen bizonytalan tartalmú és a vonatkozó bírói gyakorlat alapján sem egyértelműen meghatározható - *üzleti szokások* a kivitelezési szerződések tartalmi részét képezik. Azonban nem „fenyegeti” az a veszély a beruházókat és vállalkozókat, hogy az üzleti szokások kizárásának elmulasztása a FIDIC szabályrendszerének követését vonná maga után, mert a FIDIC „Könyvek” nem minősülnek üzleti szokásnak.

A nemzetközi példák alapján (pl. francia jog) került a hatályos Ptk. tételes rendelkezései közé az *üzleti szokások és a felek közötti üzleti gyakorlat* szerződéses tartalomává válásának kérdése. Érdekes, hogy a korábbi polgári jogi Kódex nem rendelkezett erről a kérdéssel, de a vonatkozó felsőbb bírósági joggyakorlat már a jelenlegi Ptk. hatályba lépése előtti időben is elismerte az üzleti szokások és a felek közötti üzleti gyakorlat szerződéses tartalomává válását, természetesen csak akkor, ha külön kikötéssel kizárásra nem kerülnek. A Szegedi Ítéltábla egy 2005-ben meghozott határozatában [25] az alábbiakat fogalmazta meg:

„I. A szerződések tartalmát a felek megállapodása, továbbá – eltérő megállapodás hiányában – a diszpozitív törvényi rendelkezések határozzák meg. A szerződés tartalmává válnak azonban – külön kikötés nélkül, hallgatólagosan is – mindazon kötelezettségek, amelyek az adott szerződés természetéből és céljából, a felek közötti korábbi gyakorlatból, valamint a kialakított szakmai szokásokból szükségszerűen következnek.

II. Szakmai szokások alatt azt a szakmai gyakorlatot, szakismeretet kell érteni, amelyet a felekkel azonos helyzetben lévő személyek általánosan alkalmazandónak, irányadónak tartanak.”

Mivel a FIDIC nemcsak szakmai szokásnak (szokvány) tekinthető, hanem adott esetben a *felek között kialakított gyakorlatnak* is, ezért, ha ugyanazon felek között legalább két alkalommal a FIDIC rendszer került kikötésre, akkor egy harmadik projekt szerződéskötésekor arra is ügyelni kell a feleknek, hogy ha bármilyen okból már nem kívánják a FIDIC rendszert alkalmazni, akkor kifejezetten ki kell zárniuk a közösen kialakított korábbi gyakorlatukat. Amennyiben nem történik meg a felek közötti korábbi gyakorlat kizárása, akkor a Ptk.6:63.§.(5)bek. alapján a FIDIC rendszer, akár hallgatólagosan is a szerződés részévé válhat. Természetesen ugyanez a jogi helyzet akkor, ha a felek korábban ÁSZF gyakorlatot alakítottak ki maguk között, ebben a vonatkozásban *nincs eltérés* a két szerződési rendszer alkalmazása között.

A FIDIC szerződéses rendszer alkalmazásához *kifejezett szerződési rendelkezés*, hivatkozás szükséges, *hallgatólagos alkalmazása nem lehetséges* – kivéve a felek közötti korábbi üzleti gyakorlat esetét – és nem is lenne célszerű, tekintettel a hazai jogi szabályozással kapcsolatos „finomhangolási” kötelezettségre, továbbá a FIDIC Általános és Különös Feltételek viszonyára.

Megemlítendő még ebben a viszonyrendszerben a *szerződésmódosítás* kérdése is. Az Épkiv. nem tartalmaz erre vonatkozó rendelkezéseket, ezért ebben a tekintetben – a piaci alapú szerződéseknél – a Ptk. szabályai az irányadók [26]. A felek általi szerződésmódosítási lehetősége a „*clausula rebus sic stantibus*” jól ismert elvén alapszik. Ennek esetkörei,

- közös megegyezéssel,
- egyezséggel /Ptk.6:27.§.(1)bek./,
- egyoldalúan a Ptk.6:194.§.(4)bek, vagy pótmunka elrendelésével a Ptk.6:244.§.(2)bek.

Az *egyoldalú szerződésmódosítás* lehetőségének – amely a „*pacta sunt servanda*”, a szerződési kötéserő elvének áttörését jelenti - szerződéses kikötése, különösen ÁSZF-ek esetén különös figyelmet igényel, az ilyen rendelkezéseknek meg kell felelniük a Kúria által már 2012-ben lefektetett szem-

pontoknak [27]. Attól függetlenül, hogy a Kúria, az ÁSZF-et alkalmazó a pénzügyi intézetek gyakorlatának vizsgálata alapján állította össze szempontrendszerét, a jelen cikk szerzőinek meggyőződése, hogy ezen szempontok nemcsak pénzügyi szektor tekintetében minősülnek irányadónak, hanem az építőipari üzleti egyoldalú szerződésmódosítás kikötésekre is. A beruházó, megrendelő részére biztosított egyoldalú szerződésmódosítás lehetősége – ide nem értve a pótmunka elrendelését – rendszeresen megjelenik a kivitelezési gyakorlatban. A Kúria véleménye alapján, az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségének tekintettel kell lennie és nem nyújthat *egyoldalú és indokolatlan előnyt* az alábbi szempontok figyelembevételével:

- egyértelmű és érthető megfogalmazás elve,
- tételes meghatározás elve,
- objektivitás elve,
- ténylegesség és arányosság elve,
- átláthatóság elve,
- felmondhatóság elve.

Megjegyzendő, hogy a FIDIC „Könyvek” szabályrendszere megfelel a fenti kúriai szempontrendszernek, tehát ilyen szempontból kompatibilisnek tekinthető a magyar polgári joggal. A piaci jellegű projekteknel, a *közös megegyezéssel történő szerződésmódosítás* érintheti a szerződés tartalmát, illetve jogcímét, az *egyezséggel történő szerződésmódosítás* akár tekinthető „quasi” egyoldalú szerződésmódosításnak is, hiszen ebben az esetben nem szükséges, hogy mindkét fél kölcsönösen engedjen egymásnak, valamelyik fél egyoldalú engedése egy adott követelésből is egyezséggel történő szerződésmódosításnak minősül.

A jelen publikáció tartalmi kereteit jelentősen meghaladná és a témájától eltérne a szerződésmódosítással kapcsolatos közbeszerzési szabályok ismertetése, ezért csak jelezni szükséges, hogy az ilyen jellegű projekteknel, természetesen tekintettel kell lenni a hatályos Kbt. [28] vonatkozó kogens rendelkezéseire (*de minimis* változtatás lehetősége stb.). Amennyiben FIDIC szerződési rendszer kerül alkalmazásra a közbeszerzés során, a FIDIC Különös Feltételek (KF) keretében szükséges a kötelezően érvényesülő szabályokhoz igazítani az adott „Könyv” szabályait, attól függetlenül, hogy a kötelező jogszabályi előírások a szerződés részét képezik a Ptk.6:60.§.(1)bek. szerint. A Kbt. szabályaival történő összehangolás nem jelent nagyobb nehézséget, mint egy ÁSZF szerződéses rendszer alkalmazása esetén.

Kiemelendő, hogy a FIDIC szerződéses konstrukciók nem ismerik kifejezetten a szerződésmódosítás lehetőségét, hanem *változtatásokról* szólnak, amelyek közelebb állnak az egyoldalú szerződésmódosításhoz. Például a gyakorlatban sokszor alkalmazott „Sárga Könyv” 4.12. pontja *„Előre nem látható fizikai körülmények”*-ről szól (pl. felszín alatti munkáknál), a 8.4 *„Megvalósítási időtartam meghosszabbításáról”*, a 13.1 rögzíti a *„Változtatáshoz való jog”*-ot, a 13.8. pedig egy indexálást *„A költség változása miatti kiigazítás”* érdekében.

A Ptk.6:192.§.-ban szabályozott, bíróság általi (amely lehet rendes, illetve választottbírói) szerződésmódosítás lehetősége egyaránt fennáll a FIDIC szerződéses rendszer és az ÁSZF-es szerződéses rendszer alkalmazása során egyaránt. Ehhez szükséges, hogy a kezdeményező fél bizonyítja, hogy a szerződés megkötését követően előállott körülmény következtében a szerződés változatlan feltételek melletti teljesítése *lényeges jogi érdekét sértené* és

- a körülmények megváltozásának lehetősége a szerződéskötés időpontjában *nem volt előrelátható*,
- a körülmények változását *nem ő idézte elő*,
- a körülmények változása *nem tartozik a rendes üzleti kockázat körébe*.

A *„rendes üzleti kockázati kör”* tekintetében fel kell hívni arra a figyelmet, hogy a felsőbbbírói és a kúria gyakorlat a lehető legtágabban határozza meg ezt a fogalmat. A hatályos Ptk.-ra is irányadónak tekinthető, vonatkozó rendes bírói joggyakorlat szerint [29], sem az infláció, sem a kereslet-kínálat

viszonyainak változása, sem a gazdasági, piaci viszonyok drasztikus változása (pl. 2008-as gazdasági válság) nem alapozza meg bíróság általi szerződésmódosítást.

A fentiek alapján látható, hogy a FIDIC szerződéses rendszer aggálymentesen alkalmazható a piaci alapú kivitelezések során az Épkiv és a Ptk. szabályaival együtt, továbbá, a közbeszerzési projektek-nél, mert a Kbt. rendelkezéseivel is aggálymentesen összhangban hozható.

Záró gondolatok

A jelen publikáció gondolat kísérlete, a két szerződéses rendszer rövid elemzése és *előnyeinek*, illetve *hátrányainak* összehasonlítása, valamint a *tisztességes szerződés* kérdéseinek vázlatos vizsgálata után már nem marad más hátra, mint maga az összegzés. *Hatékonyabb-e a FIDIC szerződéses rendszer alkalmazása beruházási projektek megvalósítása során az ÁSZF (Általános Szerződéses Feltételek) szerződéses rendszerhez képest, különös tekintettel a tisztességes szerződés követelményeire?* A válasz objektíven és egyértelműen igenlő, a FIDIC szerződéses rendszer *hatékonyabb*, mint az ÁSZF szerződéses módszer, továbbá „eredendően” *tisztességes*. Nem lehet találni az elmúlt évtizedek rendes bírósági és választottbírói döntései között olyat, amely akárcsak megkérdőjelezte volna bármely FIDIC „Könyv”, bármely rendelkezésének a korábbi és a hatályos Ptk. szerinti tisztességességét.

Ami az *ÁSZF szerződéses rendszert* illeti, ennek egyetlen *előnye* az alkalmazója részére, hogy nem szükséges minden egyes közbeszerzési, vagy piaci jellegű beruházási, kivitelezési tevékenységgel kapcsolatos pályázat során újra és újra kidolgozni a szükséges megállapodást. Ezen előny mellett azonban számos *hátránnyal* kell számolni az ÁSZF alkalmazása során, amely *hátrány jelentős adminisztrációs és jogi többletteleherben, többletkötelezettségben* nyilvánul meg. A hivatkozott, Ptk. szerinti többletkötelezettségek teljesítése és az ún. *tisztességtelenségi tesztnek* való megfelelés meglehetősen *bonyolulttá teszi* a szerződéskötés folyamatát.

Ezzel szemben a *FIDIC szerződéses rendszer* egyik legnagyobb *előnye*, hogy alapvetően Ptk. „konform”, alkalmazása nem igényel jogi többlet kötelezettségeket, mivel olyan *szerződésmintának* minősül, amely a magyar polgári jog szabályai között, a *tisztességtelenségi teszt* alkalmazása nélkül is aggálymentesen alkalmazható. A szabályrendszere általánosságban megismerhető, mindenki számára hozzáférhető, ezért a szerződő felek az adott „Könyv” tanulmányozásával és az adott projekt jellegének megfelelően, könnyen adaptálhatóvá tudják tenni, mind közbeszerzési, mind pedig piaci alapú megállapodásoknál. Továbbá, a FIDIC szerződéses rendszer mintáit a FIDIC Szakbizottságai folyamatosan fejlesztik, szabályrendszere alapvetően megfelel a kivitelezési tevékenységre vonatkozó kogens magyar jogszabályi előírásoknak, sőt több olyan kérdéskört is szabályoznak, amely komoly jogvita forrás, de nincs szabályozva, sem a Ptk.-ban, sem pedig más jogszabályban (pl. vis maior, árkorrekció stb.). Az sem elhanyagolható előny, hogy a FIDIC szerződéses rendszer kidolgozása és folyamatos átdolgozása során, a világos eljárási rend szerinti kivitelezési tevékenység szabályozása, a kockázatok allokációja, a felek egyenjogúságának szem előtt tartása és a feltételek gyakorlati tapasztalatok alapján történő folyamatos fejlesztése egyértelműen a *tisztességes szerződés (fair contract)* gyakorlatának meghonosítása irányába mutat. Sőt a FIDIC szerződéses rendszer, csak úgy, mint a Ptk. szerződéses szabályainak többsége, eltérést engedő, *diszpozitív*, ezért a felek számára a lehető legnagyobb *szerződési szabadság* áll rendelkezésre az egyedi megállapodás megkötésekor, amellet, hogy nemzetközi gyakorlaton és tapasztalaton alapuló, adaptálható *mintát* szolgáltatót.

Ezen a ponton azonban joggal tehető fel az a kérdés, de mi van a *hátrányokkal* a FIDIC szerződéses rendszerben? A helyzet az, hogy kifejezett *hátránnyal* nem rendelkezik, viszonylagos „hátrány”-nak csak azt lehetne minősíteni, hogy a feleknek gondosan kell eljárniuk a „Különös Feltételek” elkészítése során, de ez semmivel nem igényel nagyobb adminisztrációs és jogi többlet munkaterhet és tudást, mint egy ÁSZF rendszer alkalmazása, vagy egy abszolút egyedi szerződés előkészítése és megkötése esetén.

A szerző egyértelmű konklúziója, hogy jogi, joggazdaságtani, jogi kockázatmenedzsment szempontból *előnyösebb, racionális* a FIDIC szerződéses rendszer alkalmazása a beruházási, kivitelezési projektek-

nél az ÁSZF szerződéses rendszerhez képest, különös tekintettel arra, hogy a FIDIC szerződéses rendszer eredendően megfelel a *tisztességes szerződéssel* szembeni jogszabályi követelményeknek.

Néhány szó a szerzőről

Dr.Szigeti Zsolt

59 éves, harminckét éves szakmai gyakorlata során – korábban ügyvédként 22 évig és az utóbbi tíz évben jogtanácsosként, jelenleg a STETTIN-HUNGARIA Kft.-nél – döntően nem „klasszikus” jogi képviselési és compliance tevékenységgel, hanem inkább projekt szemléletű joggazdaságtani és jogi kockázatelemzési, értékelési és kezelési tevékenységgel foglalkozott és foglalkozik jelenleg is, kiemelten az építőipari üzletágban. Beruházási és kivitelezési kérdésekkel 2000 óta foglalkozik nagyvállalati, valamint kis-és középvállalati szinten egyaránt. A külső és a szervezeti kockázati tényezők mellett különösen érdeklődik a szerződési feltételek kockázatelemzése, továbbá az alternatív jogvita rendezés elmélete és gyakorlata iránt. 1993-tól 2002-ig főállásban és óraadóként több egyetemen oktatott jogi, közgazdasági, külkereskedelmi jellegű diszclipinákat, ezen felül külső és belső trénerként képzéseket is tartott és tart mind a mai napig, továbbá nyolc évig az Országos Jogi Szakvizsga Bizottság vizsgabiztosa volt. Jogi alapvégzettsége mellett jogász-közgazdász diplomát, valamint LL.M. fokozatot is szerzett külkereskedelmi szakjogászként, továbbá, posztgraduális menedzser végzettséggel is rendelkezik. 1998-ban a londoni székhelyű CEDR (Center for Effective Dispute Resolution) tanfolyamán szerzett mediátori végzettséget, 1993-tól 2002-ig választottbíróként is eljár. 2022-től a TMSZ pártoló tagja.

Hivatkozott joganyagok és források

Joganyagok

[3] Ptk.6:252.§.

[5] 191/2009.(XI.15.) Korm.r. 3.§.(4)bek.

[12] Györi Ítéltábla Gf. IV. 20.189/2012/4. számú ítélete

[14] 191/2009.(XI.15.) Korm.r. 32.§.(1)bek.

[16] Györi Ítéltábla Gf.20.288./2018/6. sz. ítélete

[17] 2016.évi CXXX.tv. a Polgári Perrendtartásról

[18] Ptk.6:59.§.

[19] Ptk.6:78.§.

[20] Kúria BH2003.15.

[21] Ptk.6:77.§.(2)bek.

[22] Kúria EBH 2011.2413.

[23] Kúria BH2020.180.

[24] Kúria 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény 4. pontjának indokolása

[25] BDT2005.1281.

[26] Ptk.6:191.§.-192.§.

[27] Kúria 2/2012.(XII.10.) PK vélemény

[28] 2015.évi CXLI. tv. a közbeszerzésekről 141.§.

[29] BH1996.145.,BH1988.80.,BDT2008.1784.

Források

[1] (Horsch Rainer: Umsetzung eines RisikoManagementSystems, in: Baumarkt und Bauwirtschaft, 7. szám Bauverlag BV GmbH, Gütersloh, 2002.30.o.)

[2] Robert Cooter -Thomas Ulen: Jog és közgazdaságtan (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 2005)

[4] Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz, Szerkesztette:Vékás Lajos/Gárdos Péter, Wolters Kluwer Hungary Kft. Budapest 2.kötet, 1967.oldal

[6] Dr. Gálik Gabriella: Öt tévhit a FIDIC szerződésekkel kapcsolatban (jogászvilág.hu 2015.07.13.)

[7] FIDIC „Narancs Könyv” (1999) Tervezés-Építés és Kulcsrakész Beruházások Szerződési Feltételei

[8] FIDIC „Sárga Könyv” (2011) Üzemek, Telepek és Tervezési-Építési Projektek Szerződési Feltételei

[9] FIDIC „új Piros Könyv” (2005) Építési Munkák Szerződési Feltételei Megrendelő által megtervezett Magas-és Mélyépítéshez

[10] FIDIC „Ezüst Könyv” (2004) Kulcsrakész Létesítmények Szerződéses Feltételei Tervezés-Beszerzés-Építés

[11] FIDIC „Zöld Könyv” (2000) Rövid Szerződéses Forma

[13] ÉVOSZ Útmutató építési-beruházási célú közbeszerzések szerződésmódosításához (letölthető: evosz.hu/sajto/közlemenyek)

[15] Varga Tamás: A FIDIC 20.1 alcikkely szerinti igénybejelentési határidő jogi jellegének és a jogvitában lefolytatandó bizonyítási eljárás tárgyi hatókörének meghatározása a Választottbírói gyakorlatban (Gazdaság és Jog 2021/1.sz. 18.-23.oldal)